

DE verslaggevers hebben er hun handen mee vol. Bij het begin van het seizoen bracht hij een reprise van „Ombat”, een monoloog die hij zelf had geschreven, die bejubeld werd en geselecteerd voor het Theaterfestival. Daarna speelde hij George in de messcherpe encensering door *Dirk Tanghe* bij *Malpertuis* van „Wie is bang van Virginia Woolf?”. In november creëerde *Huis aan de Amstel* het bij hem bestelde jongerenstuk „Jeanne d'Arc” en deze week gaat in *De Werf* in Brugge „Hun!” in première. *Peter De Graef* schreef de tekst, deed de regie en speelt een van de drie rollen in deze tragische driehoekskomedie.

En over een maand brengt TheaterTeater „Een gemeenschap van schurken”, een stuk dat hij schreef in opdracht van regisseur *Jappe Claes*.

■ *Het is een heus Peter De Graef-seizoen. Toch kennen weinig mensen u. U bent Antwerpenaar, dacht ik.*

Peter De Graef: „Schrijven heeft voor mij te maken met verhalen vertellen, het is het gebied van de fantasie.”

PETER DE GRAEF: Dat is al een eerste moeilijkheid. Ik ben een grensbewoner. Mijn moeder is vrij kort na mijn geboorte gestorven en ik ben opgevoed door de zussen van mijn vader in Zandvliet, een dorp in de oksel van de Schelde en de Hollandse grens. Nu is dat vierde distrikt wel Antwerpen, maar ze spreken daar een heel ander dialect dan in Antwerpen.

Ik merk dat mijn taalgevoel, de manier waarop ik schrijf en dingen uitspreek, sterk bepaald is door dat dorpsaaltje met zijn hele scherpe klanken. Er werd veel suiker verbouwd en het waait veel in dat dorp. Als de mensen op het veld gingen werken, zoals mijn grootmoeder, moesten ze tegen de wind in schreeuwen. Dat hoge, schelle, dat zit in dat taaltje.

Het is niet zozeer een dialect, maar een gevoel. Het is net of de taal van mijn grootouders van dieper uit de buik kwam. Dat lijkt me typerend voor die streek. Ook bij de mensen uit Essen, Zundert en die buurt. Ze praten er vanuit hun wortels, hun ziel. De mensen hebben er een sterk gevoel voor datgene wat het fysieke overstijgt.

Later is mijn vader hertrouwd en zijn we naar Antwerpen-stad verhuisd. Ik ben toen naar de jezuitenvan het *Xaverius-kollege* gegaan. Een degelijke opleiding. Maar een heel andere wereld dan wat ik kende. De wereld van het meetbare, het materialisme, het tastbare, het verklaarbare... Dat botste. Intellectueel kon ik wel mee, maar met mijn ziel was ik niet mee. En dan puber zijn, en zo. Het was heel heftig.

■ *Hoe bent u bij het toneel gekomen?*

DE GRAEF: Toen ik een jaar of twaalf was, ben ik toneel en voordracht gaan volgen op de avondschoon, zoals andere mensen gitaar of viool deden. Voordracht in Borgerhout en toneel in Merksem. *Luk Perceval* was daar ook, we kennen mekaar van toen. Allebei zestien. We zijn samen naar het Conservatorium, naar *Dora van der Groen* gegaan. In mijn jaar zaten *Luk* en *Karel Deruwe* en in het jaar hoger *Lucas Vandervost*, *Warre Borgmans*, *Sam Bogaerts*. Zo zaten wij daar allemaal bijeen in twee toneelklasjes. *De Tijd*, *Blauwe Maandag* en ik.

■ *Maar u bent weggegaan uit de school. Waarom?*

DE GRAEF: Ja, hoe kwam dat? Het begon met wrevel over de opleiding. Een wrevel die je over elke kunstopleiding kunt hebben. Want die is vaak technisch gericht en als je technieken gaat leren die je al van nature bezit, dan ben je iets aan het afleren.

Ik had moeite met de bewegingsleer van *Lea Daan*, een mechanisch bewegingsalfabet. Bewegen op het toneel was iets waar ik nooit problemen mee had, waar ik ook niet moest over nadenken. Toen ik bij *Dora van der Groen* mijn beklag ging maken over Daans lessen gaf ze mij groot gelijk. Ze had ook les gehad van *Daan* en daarna had het jaren geduurd vooraleer ze weer normaal een deur kon binnenkomen op een toneel.

Ik was ondersteboven van haar reactie. *Dora* zei dat ik maar moest weggaan, alleen in de praktijk kon ik nog iets bijleren. Ik beschouwde haar advies als een bevel, als een wegzending uit het aards paradijs. Want ik vond het erg om de school, de groep te verlaten.

Dan ben ik beginnen wroeten. Wroeten en wroeten. Baantjes bij een platenzaak in Antwerpen, bij *Sabena*, bij de produktiefirma van *Wies Andersen* en 's avonds kwam ik thuis en begon ik aan een filmscenario te schrijven. Op advies van *Dora*. Ze had ooit eens een kabaretprogramma gezien dat ik tijdens mijn Conservatorium-tijd had geschreven en ze vond dat ik schrijftalent had. Dat scenario ligt hier nu nog altijd ergens.

Op mijn zoektocht naar werk ben ik dan, via audities, terechtgekomen bij *Toneelgezelschap Ivonne Lex*. Ivonne had gehoord dat ik kabaret deed en stelde me voor om de produktie die ik had gemaakt op de affiche te zetten. Dat is het begin van een lang en droevig verhaal, dat ik niet graag vertel.

■ *Maak het dan maar kort.*

DE GRAEF: Toen ik mijn kabaretprogramma aan *Ivonne* presenteerde, vond ze het wel goed maar ze schrapte meteen de hardere, grove passages. Ook muzikaal werd het programma aangepast en meer op het zachte sentiment toegesneden. Wie was ik om me tegen haar ingrepen te verzetten? Ik was getrouwd, had een kind en dus de verantwoordelijkheid van een kostwinner. Ik was al blij dat ik „Rijp en Groen” kon spelen.

Bij *Ivonne* leef je in een soort sekte. Haar groep vertoont alle kenmerken van een sekte: onregelmatig werken, nauwelijks eten, voortdurend te horen krijgen dat het buiten niet te doen is...

Ik heb daar vijf seizoenen vastgezet. Want *Ivonne* had het kontrakt zo opgesteld dat ik niet sneller weg kon. En ze heeft een pak geld verdiend dankzij mij. Want naast ruim honderd opvoeringen van „Rijp en Groen” speelde ik mee in andere produkties, maakte mee decors, moest kippen serveren in het restaurant. God, en dat allemaal voor een hongersloon.

Mijn tijd bij *Ivonne* was een puinhoop. Na die vijf jaar heb ik nog drie jaar nodig gehad om af te kicken. Mijn huwelijk was kapot, ik was verslaafd aan de alkohol — dat ben ik nog trouwens maar nu heb ik het onder controle. Ik kwam nergens meer aan de bak. Na drie jaar werd ik door de *RVA* uitgenodigd en moest ik me als langdurig werkloze laten omscholen tot kaai-expediteur.

□□□

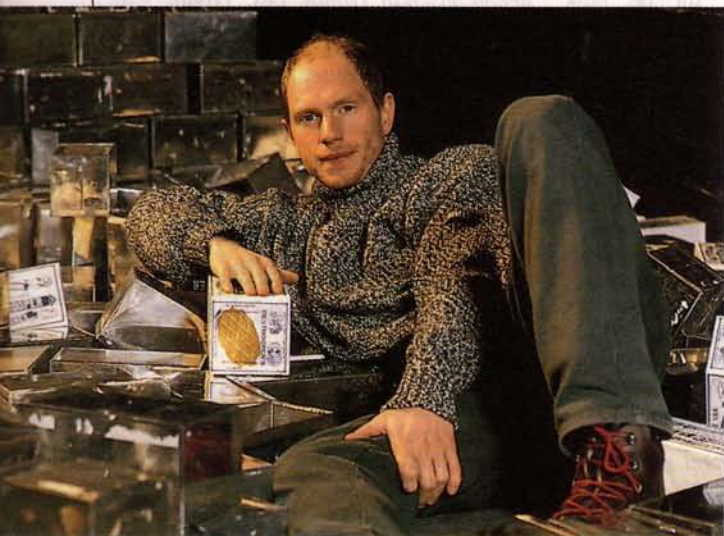
„Een koning alleen is niets. Je hebt ook een bedelaar nodig.”

□□□

Ik heb die RVA-stage een tijdje gevolgd, maar na enkele weken besefte ik toch dat ik terug naar het toneel moest. Mijn terugkeer was niet makkelijk, want ondertussen waren er in het milieu allerlei indianenverhalen opgedoken over mijn onbetrouwbaarheid.

■ *U hebt dan drie jaar bij de groep rond Eva Bal gespeeld en kort daarna kwam „Et Voilà”, je eerste zelf geschreven solo. Een wedergeboorte?*

DE GRAEF: Bij Eva Bal heb ik heel veel geleerd. Het was een verademing om met haar te kunnen werken. Maar al die tijd dat ik daar zat, sluimerden de plannen voor eigen werk. In die drie lege jaren,

Koen van Impe in „Hun !” : over het merkwaardige samengaan van woede en liefde.

toen ik stempelde en dronk en geen zin meer had om te spelen, ben ik veel beginnen lezen. Zo ontdekte ik het werk van Rudolf Steiner. Dat heeft een diepe invloed op me gehad. Ik werd ontzettend boos ook, op opvoeders en jezuïeten.

Ze hadden gedaan alsof Steiner niet bestond. Niet dat dat nu de absolute top is. Maar Steiner vertelt dat je een wil hebt, net zoals je een verstand en een gevoel hebt. En die wil kun je oefenen. Ik, die heel mijn humaniora te horen had gekregen: hij kan wel, maar hij wil niet. Dat frustrerde me heel zwaar. Want ik wilde wel, maar ik kon niet willen. En plotseling ontdekte ik dat je je wil kan oefenen. Wat ik dan ook gedaan heb, zodat ik mijn wil op iets kon richten. Pas nadien ben ik serieus beginnen schrijven.

Eerst een roman die ik niet kwijt kon omdat hij — volgens Lionel Deflo — veel te dik was voor een debuut. Later verhalen. Daarbij zat „Ombat”. Na Eva Bal ben ik, op aanraden van een leesbureau in Amsterdam, een aantal schrijverskursussen gaan volgen. Eerst in Amsterdam, daarna in Leiden. Toen leerde ik, in een antroposofisch centrum in Neder-

land, Luk Nys kennen, een Vlaming met wie ik goed kon babbelen over mijn passie voor de ideeën van Steiner. Hij was het die kwam aandraven met het voorstel om een toneelvoorstelling te maken op basis van een verhaal van Guy de Maupassant. Omdat de Zwitserse tekstschrijver in extremis verstek liet gaan, heb ik dan maar een tekst geschreven. Dat was „Et Voilà”.

■ *Is schrijven een obsessie voor u?*

DE GRAEF: Een obsessie is wat sterk uitgedrukt. Maar ik schrijf wel heel graag. Het is gezond voor mij. Schrijven heeft voor mij te maken met verhalen vertellen. Het is het gebied van de fantasie, waarin ook waarheden worden verteld, maar geen exacte waarheden. Neem nu de myte van Prometheus, die vastgeketend is aan een rots. Overdag komt er een arend zijn lever wegpikken, 's nachts groeit die lever weer aan.

Dat is een beeld voor het menselijk leven. Het denken, datgene wat vliegt, verbruikt levensenergie. Die komt terug door de slaap, 's nachts. Onder die anekdote zit dus een diepere betekenislaag. Een schrijver begeeft zich op dat terrein van de betekenislagen. Dat moet hij altijd beseffen.

Maar schrijven is ook bezig zijn met taal en dat kan je alleen maar vergelijken met muziek. Ik weet het, het is een vet cliché. Maar het is nu eenmaal zo. Als ik zo bezig ben met die dialogen van dat trio uit „Hun !” dan is dat spelen met muziek, meer nog dan met betekenissen. Stemmen, timbres, klanken zijn nog belangrijker dan de inhoud. Al is het natuurlijk ideaal om die twee te laten samen vallen, want dan heb je iets krachtigs.

Maar als ik 's morgens om zes uur opsta en achter mijn tekstverwerker kruip, dan ben ik in de eerste plaats aan het rommelen met verhalen. Archetypes bestaan, maar je brengt ze pas tot leven in een verhaal. Een koning alleen is niets. Maar als je naast die koning een bedelaar zet, dan gebeurt er iets.

■ *Net zoals het archetype van de revolterende priester al lang bestaat, denk aan Boff of Gaillot, maar het pas dramatische kracht krijgt als je zo'n figuur samenbrengt met een jongetje uit een sloppenwijk en een huurmoordenaar.*

DE GRAEF: Precies. De goedheid van die priester wordt in kortsluiting gebracht

met de figuur van de huurmoordenaar Ombat, die ook denkt dat de moorden die hij begaat te rechtvaardigen zijn. Ik vind het boeiend om op die manier de vraag te formuleren naar goed en kwaad.

■ *Ook in „Hun !” zien we een soort driehoeksverhouding en gaat het over goed en kwaad?*

DE GRAEF: Over goed en kwaad, maar meer nog over het merkwaardige samengaan van woede en liefde.

■ *Een verpleegster die een gehandicapte man bij zich in huis laat wonen, omdat hij ooit zelfmoord om haar probeerde te plegen, maar niet van de man houdt, dat is toch een satanische figuur die de grenzen van goed en kwaad overschrijft.*

DE GRAEF: Het gaat hier over een vorm van liefde, liefde voor anderen die voornamelijk uit eigenliefde bestaat. De verpleegster in dit stuk wil laten zien dat ze heel erg kan liefhebben.

■ *En dat loopt uit op een hels konflikt.*

DE GRAEF: Nu moet ik er bij zeggen dat „Hun !” een oud stuk is dat geschreven werd ten tijde van „Et Voilà”. Na het lezen van „Die Wahlverwandschaften” van Goethe, mijn lievelingsroman, wou ik een stuk maken over de chemische reacties tussen drie mensen. Het is bekend dat we later met de groep Nova Zembla een andere toneelbewerking hebben gemaakt van die prachtige roman van Goethe.

■ *„Verwanten”, onzalige gedachtenis...*

DE GRAEF: Ja, daarom leg ik niet graag een verband tussen „Hun !” en die geschiedenis. Maar ik wou maar even situeren in welke kontekst dit stuk is ontstaan. Het wordt nu geproduceerd omdat het me gevraagd werd door Koen van Impe, de akteur met wie ik vorig jaar meespeelde in die Molière-productie van Dirk Tanghe. En ik wou al lang eens iets maken met zijn drieën. Nu ik weet dat ik wat subsidie krijg voor dit project. Heb ik spijt, nee, spijt niet, maar ik vind het een beetje lastig dat ik zelf meespeel. Want regisseren en spelen valt niet altijd mee. Al heb ik veel vertrouwen in de commentaren en opmerkingen van mijn lichtontwerper, Arne Lievens.

■ *U was lang werkloos, nu krijgt u van overal interessante aanbiedingen. Is er geen gevaar dat u teveel hooi op uw vork gaat nemen?*

DE GRAEF: Ja, dat gevaar bestaat altijd. Maar ik hou het wel in de hand. Ik ben trouwens niet zo kapot van mijn kwaliteiten. Ik zal niet op alles ja zeggen. En de ideale omstandigheden die vind je nooit. Je moet de dingen nemen zoals ze zijn en er het beste van maken. ■

Edward van Heer

„Hun !” is te zien in De Werf in Brugge op 15, 16, 17 en 18 februari en in het Cultureel Centrum van Berchem op 28/2. Inl. : (050) 33.05.29.